Ա. Տարի — Թիւ 72

Ուրբաթ, 22 Հոկտեմբեր 1915

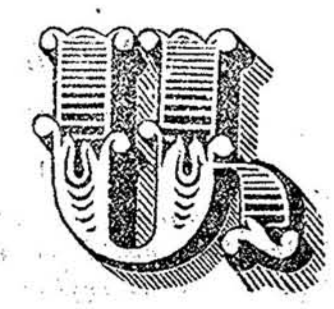
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԷՄ

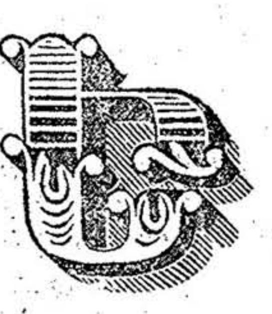
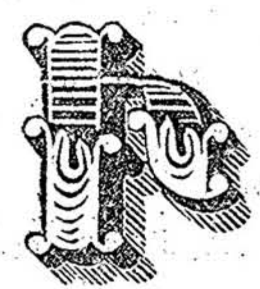
ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

		Տարեկան	Վեցամսեայ
ԵԳԻՊՏՈՍ . .	Դ. Ո.	80	40
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	Ֆր.	20	10

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ՝ ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱՀԵՐՈՒ ՕՐԳԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Շարա Ապու Տարտար, Թիւ 16

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՍՑԷ

Journal AREV

B. P. № 600

Alexandrie, EGYPTE

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՋԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ՝ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱՆԱՊԱՏԷՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Ա.

Ձայն բարբառոյ յանապատի՞... —Ո՛չ, անապատը արձագանգ կուտայ ահաւասիկ, ինչ որ կը ցուցնէ թէ անապատին մէջ մարդ կայ եղեր, կամ անապատ կարծուած սիրտերուն մէջ զգացում, մարդո՛ւ, Հայո՛ւ զգացում կայ եղեր...։

Կը խոստովանիմ որ եթէ ոչ աւելին՝ գէթ այսքանին կ'սպասէի։ Մեր կեանքին մէջ պահեր կան ուր կ'զգանք թէ մեր սովորական ատեններէն լաւագոյն ենք։ Ընդհանրապէս՝ զանոնք կը պարտինք մեծ ցնցումներու, որոնք մեր հոգիին երեսէն կարծես վար կ'առնեն ինչ որ զայն կը ծածկէր իբրեւ կեղեւ մը, և թոյլ կուտան որ հոգին երեւի իր ամբողջ մերկ ու հարազատ էութեամբը...։ Ես կը հաւատամ որ մարդոց հոգիները, բոլոր հոգիները, ի բնէ ազնիւ ու մաքուր են և շրջապատն է որ զանոնք կ'աղտոտէ, կը կարծրացնէ ու տգեղութեան խաւով մը կը ծածկէ։ Կը հաւատամ նոյնպէս՝ թէ երբ պատահի որ հոգին ինքզինք ցուցնէ մերկ ու մաքուր, այսինքն ամէն հոգիներու սկզբնական վիճակովը, անկարելի է որ ուրիշ հոգիներ ինքզինքնին չճանչնան անոր մէջ, անոր յայտնած զգացումէն, անոր ցոլացուցած լոյսէն չգրաւուին, իրենց կարգին չընդունին և իրենք ալ չցոլացնեն այդ լոյսը...։ Բայց այսքան մը Մեթերլինքեան հոգեբանութիւն, նոյն իսկ «առ համեստութեան», անո՛նց համար որ ատկէ բան մը կը հասկնան, արդէն շատ է քիչ չէ քաղաքական յօդուածի մը մէջ...։

Պիտի խօսէի այս օրինակներէն վերջերս ուղղուած միութեան, այո՛, միութեան կոչին՝ հոսկէ-հոնկէ յարուցած արձագանգին, անոր տրուած պատասխաններուն վրայ։

Մէկ կողմ կը թողում բերանացի յայտնուած կարծիքները, որովհետեւ գրաւորները աւելի որոշ ու հաստատ հիմ մը կ'ընծայեն և «շինուած» ըլլալու կասկածն ալ չեն թողուր...։

Չորս նամակ ունիմ ձեռքս։ Շատ չէ, ինչպէս կը տեսնէք։ Բայց չորսն ալ յատկանշական, պիտի ըսէի նոյն իսկ «ներկայացուցչական» նամակներ են, թէպէտեւ հեղինակները ինքզինքնի՛ն միայն կը ներկայացնեն և ո և է խումբի անունով չեն խօսիր հոն։

Առաջինը զոր ստացայ՝ հին յեղափոխականէ մըն է, որ հիմա ոչ-կուսակցական, բայց թունդ ազգայինի մը եղած է՝ որուն անունը յաճախ կը յիշուի Եգիպտահայ ազգային կեանքին մէջ։ Երկնամթուիչ խանդավառութեան և հրաբորբոք համակրութեան այդ գիրը, որմէ տող մը իսկ չեմ կրնար հրատարակել, ունէր սա՛ մասնայատկութիւնն ալ՝ որ կարծես բառերը բաւական հնչեղ չգտնելով իր արտայայտել ուզած զգացումին համար՝ ուրիշ ճնչուն միջոցով մըն ալ կ'ընկերանար...։ Հայ խմբագիրներն ա՛ս ի՞նչ տարօրինակ գաղափար մը կազմել տուեր են քեզի, ո՛վ իմ ...եան բարեկամս... թէպէտեւ նուէրդ նոյնքան հաճոյք պատճառեց ինծի, անով «Արեւ»ի հանգանակութիւնը ճոխացնել կարենալուս համար...։

Երկրորդը՝ Դաշնակցականէ մը կուգար և կ'սպասէք հարկաւ որ ամենէն շահեկանն եղած ըլլայ։ Արդարեւ այդպէս է և այդ պատճառաւ՝ է՛ն վերջի կը պահեմ անոր վրայ խօսիլը։

Միւսը՝ Գահիրէ բնակող Ռամկավարի մը կողմէն գրուած է։ Աւելցնեմ թէ անոր հեղինակը այն Ռամկավարներէն է որոնք նախապէս տարիներով յեղափոխական կուսակցութեան մը պատկանած են։ Ահաւասիկ անոր գլխաւորագոյն հատուածները։

«Ձեր վերջին յօդուածները խիստ նպատակայարմար են. ճշմարտութիւնն է զոր ըսել համարձակիլը այնքան ալ դիւրին չէ. խե՛ղճ ազգ, տակաւին սիրտ ու համբերութիւն ունի տանելու պառակտումներու, կուսակցական չորս հովերուն փչած եսամոլութեանց տաժանքը։

«Մարդ յուսահատութեան կը մղուի տեսնելով թէ արդեօք սա՛ ազգին մէջ պիտի կրնա՞նք գեղեցիկ, միաբան ու հաւաքական գործի մը կատարումը տեսնել։

«Միջոցը ցոյց տուած էք արդէն. այս պահուս կուսակցութեանց յաւակնութիւններուն բարձումն է, եւ պիտի ըսէի բոլոր կուսակցութեանց լուծումը՝ եթէ նախ սա՛ աթոռի խնդիրը լուծուէր...։ Բայց կէտ մը կայ. պիտի չուզէի լուծուիլը մարմնոյ մը կամ մարմիններու, երբ անոնց տեղ պիտի չկառուցուէր զօրաւոր, միակ և գործօն ազգային մարմին մը, ազգային պաշտպանութեան հզօր ու ահաւոր գոմիթէ մը։ Ո՛չ տղաներու գործ է այդ, ո՛չ ալ վեհերոտ աղաներու. ո՛չ ծախուչք հարուստներէ կրնար կազմուիլ այդ գոմիթէն, ո՛չ եսամոլ, շատախօս և տգիտուկ կուսակցականներէ։ Եւ սակայն պէ՛տք է այդ գոմիթէին կազմութիւնն ու տենդոտ գործունէութիւնը, կարո՛ղ իր մէջ հալեցնելու բոլոր բեկորները կուսակցական մոլեռանդութեանց։ Կարելի՞ է այդ...։»

Մխիթարական զուգադիպութի՛ւն՝ Ռամկավարի մը այս նամակը տարբեր բառերով գրեթէ միեւնոյն մտահոգութիւնները կը մատնէ ինչ որ Դաշնակցականին նամակը։ Այս պատճառաւ ալ՝ կը վերապահեմ անոր պատասխանը միւսին տալիք պատասխանիս, որ ատեն նոյնպէս կ'ուզեմ երեւան հանել, քանի մը բառով, երկուքին բնորոշիչ տարբերութիւնը։

Կ'անցնիմ չորրորդ ու վերջին նամակին, զոր ստորեւ կուտամ գրեթէ ամբողջութեամբ, թէպէտ արտօնուած չըլլամ ատոր ու թէպէտ չկարենամ, հակառակ փափաքիս, զայն բոլորովին թեթեւցնել իր ինծի համար չափազանց փաղաքշիչ մասերէն։ Այնքան գեղեցիկ ու նպատակայարմար է ան, որ չուզեցի իմ դատս զրկել անոր ընծայած պաշտպանութենէն, ուստի անոր վրայ կը վերջացնեմ այս առաջին յօդուածը.

«Աստուած Քու արեւն օրհնէ, խմբագրապետ «Արեւ»ի, որ այս վերջերս սկըսար ամէն թիւի մէջ հայրենասիրութեամբ վառուն հոգիդ լեցնել թերթիդ խմբագրականի սիւնակներուն մէջ։

«Մինակ ես չեմ որ այսպէս կը մըտածեմ զքեզ կարդալէ ետքը. շատերը, թերեւս ամէնքը, այսպէս կը խորհին, ամէն անգամ որ «Արեւ»ը կը փնտռեն, ու զքեզ կարդալէ վերջ մէկը կը փընտռեն, քո՛ւն մը հաղորդելու համար ուրիշին, անկէ՝ զոր դուն կը հաղորդես իրենց։

«Կան մարդիկ որ պէտք ունին, անողոքելի պէտքը կ'զգան ինքզինքնին ծածկելու պխտալի մը, հովանաւորութեան մը, իրենցմէ դուրս ուրիշներէ եկած հմայքի մը ներքեւ, ուրիշին գոյներովը փառաբանուելու...։ Դուն, ընդհակառակն, ո՛րքան կը թօթափես վրայէդ ինչ որ դուրսէն եկած, ա՛յնչափ կ'զգաս ու կը խօսիս ոչ-կուսակցականի մը սիրտով և բերնով, ա՛յնքան աւելի...

«Վասնզի վայրկեանին հոգեբանութիւնը բռնած՝ գրուած է անձդ։

«Այո՛, եկած է ժամանակը, որ ամէն ոք միայն իբր Հայ, միայն իբր Հայ խորհի ու ապրի. պզտիկ կիրքերը պէտք է չքչանին, հաշիւները, նկատումները պէտք է ուրացուին՝ մեծ, անփոխարինելի, գերազանցապէս բարձր ու ազնիւ զգացումի մը առջեւ, որ մահամերձ Հայրենիքի մը խորհուրդին տուած կսկիծն՛ն կը ծնի ամէնուն սրտին մէջ։

«Բայց ազգին մեծամասնութիւնը, ա՛հ, ամչնալով կ'ըսեմ աս, տակաւին հեռի կը թուի ըլլալ վայրկեանին վախցընող, պատկառեցնող զգացումէն. ինչո՞ւ... Բայց պատմութիւնը պիտի չսպասէ նոյն իսկ սաանկ հարցումի մը պատասխանին, ու ամէնքը մէկանց պիտի ենթարկէ իր արդար, անողոք դատավճիռին, միայն մէկ քանիներու յանցանքին համար. ա՛յս է անագորոյն դժբախտութիւնը։

«Դուք շարունակեցէք Ձեր հրապարակագրի անկեղծութիւնը հրատարակել Ձեր բեմէն, ուսկից ձայնը կարելի է հասցնել ամէն սրտի. մի՛ յուսահատիք երբեք, խորհելով թէ այս անապատ երկրին մէջ կրնայ կորսուիլ անիկա. եթէ ամէն թիւով սիրտ մը շահիք, հոգի մը փրկած կ'ըլլաք հայրենասիրութեան խորանին առջեւ։

«Ինձմէ աւելի գէթ երջանիկ էք դուք, վասնզի գուցէ չունիք ա՛յնքան խոր և ընդարձակ տեղեկութիւններ մեր ազգային կեանքի մանուածոյ լրակութեանց մասին, որոնք ամէն օր տըխրութեամբ կը համակեն իմ սիրտս...։ Այս պատճառաւ ալ, այսինքն բացի ուրիշ պատճառներէ որոնք հոգեկան ուժի հիմ կը շինեն ձեր մէջ, դուք իրաւունք ունիք աւելի յուսալից լինելու մեր ազգային ապագային վրայ, ու ըստ այնմ, ձեր ամենէն սրտեռ ու ջղային տողերուն տակէն ալ թոյլ տալու որ յոյսի ճաճանչներ դուրս ցայտեն տրտմասրտ մտութեանց վրայ...։»

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ... ԵՐԵՔ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ

Գերման բարբարոսութեան հաւասար եթէ բան մը կայ, ան ալ գերման անպատկառութիւնն է...։ Եթէ կայ բան մը որուն խօսքը պէտք չէր որ ընէ, յաւիտեանս յաւիտենից, Գերմանացիք բերաննին անգամ առնէին, ան ալ «չէզոքութեան բռնաբարում»ի վտանգաւոր խօսքն է։ «Կախուած մարդուն տան մէջ չուանի խօսք չեն ըներ», կ'ըսեն Ֆրանսացիք...։ Շնականութեան ի՛նչ ահագին քանակութիւն պէտք է Պելճիքայի և Լիւքսէմպուրկի չէզոքութեանց վայրագ բռնաբարիչներուն, որպէս զի ատենը մէյ մը «չէզոքութեան բռնաբարում»ի մեղադրանքներ ուղղեն այս կամ այն տէրութեան...։

Ծանօթ է որ ամիսներով վիճաբանեցան Ամերիկայի հետ, տեւտոնեան յամառութեամբ մը, պնդելով թէ զէնքի և ռազմամթերքի առաքումը Դաշնակից տէրութեանց՝ կը կազմէ Ամերիկեան չէզոքութեան բռնաբարում մը։ Հիմա ալ ահագին վայնասուն մը փրցնելու վրայ են՝ որովհետեւ Դաշնակիցները, Յոյն կառավարութեան լռին հաւանութեամբը, Սելանիկ զօրք հաներ են՝ օգնութեան փութալու համար այս վերջինոյն դաշնակից ազգի մը...։ Դաշնակիցները բռնաբարեր են Յունաստանի չէզոքութիւնը... Բարի՛ հոգիներ։

Բայց կ'սպասէի՞ք որ մինչև Հապէշիստան այս մարդիկը չէզոքութեան խնդիր հանէին և այն ալ՝ երեք Հայերու պատճառաւ...։

Այո՛, Ատիս-Ապապացի երեք Հայերու պատճառաւ, որոնք Ֆրանսական բանակին մէջ կամաւոր կ'արձանագրուին ու անցագրի համար տեղական իշխանութեանց կը դիմեն։ Արդ, գերման հիւպատոսը կ'իմանայ ասիկա, — այս մարդիկը ի՞նչ չեն իմանար որ —, ու Հապէշ կառավարութեան ծանուցագիր մը կուտայ՝ ըսելով որ հապէշական չէզոքութիւնը չարաչար բռնաբարուած պիտի ըլլայ եթէ խնդրուած անցագրերը տրուին երեք Հայերուն, որոնք կը մեկնին ծառայելու համար պատերազմիկ ազգի մը բանակին մէջ...։

Ափ ի բերան չէ՞ք մնար կարդալով այս պատմութիւնը։

Ու կը մտածէ՞ք նաև անոր հսկայականօրէն զաւեշտական կողմին վրայ. Վիթխարի, մեծազօր, անպարտելի Գերմանիան դող կ'ելլայ, իրար կ'անցնի, ծանուցագիր կուտայ, որովհետեւ Ֆրանսական բանակը պիտի զօրանայ երեք հայ կամաւորներու յաւելումովը...։

Ըսելիք չի կայ. Գերման հանճարը գիտէ ամէն ինչ նախատեսել, կանխահոգալ...։

Մ. Ս. ԿԻՒՐՃԵԱՆ

Յ. Գ. — Ընթերցողներուս սիրտը հանդարտեցնելու համար, աւելցնեմ որ Հապէշական կառավարութիւնը կարեւորութիւն չէ տուած գերման հիւպատոսին բողոքագրին, և իր չէզոքութիւնը խղճի կատարեալ հանգստութեամբ բռնաբարած է՝ արտօնելով երեք Հայերը որ մեկնին դէպ ի Ֆրանսական պատուոյ ու դիւցազնութեան դաշտը։ Յաջողութի՛ւն մեր կորիճ հայրենակիցներուն։ Գերմանիոյ դէմ կռուելով անոնք կռուած պիտի ըլլան իր սիրակցորդ մեղսակցին ու մեր ոխերիմ թշնամիին՝ Տաճկին դէմ։ Մէկ գնդակով երկու թռչուն... ո՛չ, երկու վայրի գազան մէկէն պիտի զարնեն։

Մ. Ս. Կ.

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԻ

«ՀԱՅԿ. ԳՈՅՈՒԹԵԱՆ ԿՌՈՒԻՆ ՀԱՄԱՐ»

«Արեւ»ի հանգանակութեան արդիւնքը վերջին անգամ հասած էր՝ քանի մը ապառիկներով՝ Դ. Ո. 5770ի։ Սոյն գումարին 5000 դրուշը այսօր Քրէտի Լիոնէէն գնեցինք Բարիզի վրայ չէք մը, թ. 93302, Վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպարի անուան։ Շաբթի օրուան սակով, որ է 355.50, Դ. Ո. 5000ի փոխարէն ստացուած չէքին գումարն է Ֆր. 1406.50, ինչ որ Ֆր. 110ի բացառիկ շահ մը կը ներկայացնէ յօգուտ Նպատակին։

ՊՈԼՍՈՅ ԴՈՒՌՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ(*)

II

ՄԵՐ ԳԵՐԻՆԵՐԸ

Քիչ առաջ պատեցայ Մուտրոսի թուրք գերիներուն բանակատեղին։

Քանի մը հարիւր հոգի են հոն, խըռնուած հանգստաւէտ վրաններու տակ։ Անոնք կ'աշխատին, քթիկ-քթիկ, ճամբաներու շինութեան և այն անհամար բռնահակերու ցամաք հանումին՝ որոնք Դաշնակիցները պարենաւորելու պիտի ծառայեն։

Կը վստահացնեմ որ այցելութիւնս ինծի շատ հաճոյք չպատճառեց. մարդ սիրտ-խառնուք կ'զգայ սանկ արարածներու հետ խօսակցելով։

— Ո՞ւրտեղացի ես, դուն որ մոլորած կովու մը պէս երեսս ի վեր կը նայիս...

= Գոնիալըըմ, էֆէնտիմ.

— Ինչո՞ւ կը կռուիս մեզի դէմ...

Այս հարցումին՝ աչքերը աւելի խոշոր կը բացուին, և թեւովը քիթը սըրբելով,

= Պիլմէմ, էֆէնտիմ...

Տարակոյսի պէտք չկայ. այս մարդը չի խաբեր. ան չի գիտեր ճշմարտապէս թէ ինչո՞ւ և որո՞ւ դէմ կը կռուի. բառին բովանդակ առումովը «անբան» մըն է ան. և իր բոլոր ընկերները նոյն կաղապարին վրայ թափուած են. ամէնքին պատասխաններն ալ նոյն իմաստը ... կամ անիմաստութիւնը կը ներկայացնեն։

Աւելորդ է խօսակցութիւնը աւելի առաջ տանիլ, մանաւանդ թէ մուշկի հոտ չեկար իրենցմէ և մեր նաւաստիները եկած են ինծի իմացնել թէ «ծովային» գերիներու խումբ մը բերուած է, ինչ որ մեզ աւելի կը հետաքրքրէ։

Կը փութամ այցելութեան երթալ այս վերջիններուն, ... զրահաւորին վրայ՝ ուր զիրենք հաւաքած են։

Ի՛նչ տեսակաւոր դէմքեր։ Մէջերնին երիտասարդներ կան ու ծերեր. նիհարներ կան որոնք սովուած կ'ազգին և գէրեր որոնք ճարպ կը քրտնին կարծես. ոմանք փաթթոց ունին, ոմանք ֆէս և ոմանք ալ Սիւրիացիներու ճերմակ գդակը։ Կը ծխեն և մեծ աղմուկով կը խօսակցին՝ մեր մէկ քանի նաւաստիներուն աչալուրջ հսկողութեանը տակ։ Գրեթէ ամէնքն ալ մաքսանենգներ են, զանազան նաւերու կողմէ «յանցանքի վրայ» բռնըուած և խմբուած այստեղ՝ սպասելով որ իրենց մասին որոշում մը տրուի։

Ամէնէն առաջ քափթանները կը հարցափորձեմ։

Առաջինը Կրետացի յոյն մըն է. Մորթը կռնծած է՝ փոկի մը մորթին պէս. Ջեռքի խոշոր շարժումներով ինծի կը պատմէ իր ծովագայլի կեանքը.

— Երեսուն տարի առագաստանաւով նաւարկութիւն ըրած եմ։ Ամբողջ Սեւ Ծովը գոց գիտեմ, և մինչև իսկ անգամ

(*) Սոյն շարքին առաջինը, «Մուտրոսի մէջ հանդիպում մը», տե՛ս «Արեւ» թիւ 50։

մը փորձած եմ Վառնայէն մինչեւ Մարսիլիա երթալ։ Երեք ամսուան տաժանելի մաքառումէ մը ետք՝ Արշիպեղագոսի կղզիներէն մէկուն մէջ ստիպուեցայ կենալ։ Ես շատ, շա՜տ կը սիրեմ Ֆրանսան...

— Այն ատեն ինչո՞ւ Թուրքերու օգտին մաքսանենգութիւն կ'ընէիր.

= Ի՞նչ ընեմ. անգործութեան մէջ սիրտս կը նեղանայ. կ'ուզէի ծովի կեանքը ապրիլ, ծովը շատ կը սիրեմ...

Ահա՛ ուրիշ բաբաան մը։ Նեղ ու սեղմ փաթթոց մը իր ամբողջ ճակատը կը պատէ՝ անշարժացնելով իր աղտոտ ճահճագոյն աչքերը, մինչ մազառուտ մօրուք մըն ալ կը շրջանակէ իր ծերացած կապիկի դէմքը։ Տրիպոլսեցի Արաբ մըն է որ Իտալա-Թուրք պատերազմէն ետք Թուրքիա անցած է.

— Ինչո՞ւ մաքսանենգութիւն կ'ընէիր.

= Թուրքերուն օգնելու համար.

— Թուրքերը կը սիրե՞ս ուրեմն, ի՞նչ պատճառաւ.

= Այո՛, կը սիրեմ Թուրքերը որովհետեւ անոնք ալ ինծի պէս իսլամ են...

Եւ երբ կը փորձեմ իրեն հասկցնել թէ բոլոր իսլամները Թուրքերուն հետ չեն, ան չուզեր ըսածներս հասկնալ և ա՛լ այնուհետեւ բացարձակ լռութիւն կը պահէ։ Ֆանաթիկոսի կատարեալ նախատիպար մը, որ հակառակ 65 տարեկանին՝ հոյակապ ջիրդաբար մը պիտի ըլլար, եթէ արդէն եղած չէ...։

Բայց, յանկարծ, նաւուն ետեւի կողմէն մեզի ուղղուած աղաղակներ, ծափահարութիւններ կը բարձրանան։ Մեր Տրիպոլսեցիին նաւուն և ուրիշ առագաստանաւերու արաբ նաւաստիներն են որոնք ի նպաստ Ֆրանսայի ցոյց մը կ'ընեն հոն։ Մեծամասնութիւնը տակաւին անպետ պատանիներէ կը բաղկանայ, որոնք ինծի կը պատմեն թէ չափազանց երջանիկ են Ֆրանսայի կողմէ վերջապէս գերի բռնուած ըլլալնուն համար.

— Դիտմամբ այս նաւերը մտանք՝ յուսալով որ պիտի բռնուէինք։ Այսուհետեւ պիտի կրնանք հանգիստ ուտել-խմել։ Թուրքերը անօթի ձգեցին մեր ընտանիքները և մենք կ'առնենք զանոնք։ Կ'ուզենք Ֆրանսացի նաւաստի ըլլալ...

Կը հարցնեմ այս երիտասարդ արաբներէն մէկուն թէ ի՞նչ վարձք կ'առնար:

— Միայն ուտելիքնիս, և եթէ համբերութիւնը յաջողէր ?, քառորդ մէճիտիէ մը....

Բայց այնտեղ, անկիւնը, ինքզինքին վրայ դարձած, կծկուած, և անշարժ երեւելով նարկիլէ մը ծխելու զբաղած՝ փաթթոցաւոր մը կայ որ ուշադրութիւնս կը գրաւէ։ Պատռած ջէպքը անյոյզ և անտարբեր դէմքով մը գլխելու երեւոյթն ունի։ Պարոնը մեկզի քաշուած է՝ որովհետեւ չուզեր նաւաստիներուն հետ շփում ունենալ։ Արդեօք ականաւոր համբո՞րդ մըն է։ Ամէն պարագայի մէջ՝ Թուրք մըն է ան, ճշմարիտ Թուրք մը, և ոչ թէ Օսմանցի մը։

Սօսք կ'ուղղեմ իրեն։ Կ'սկսի դողդղալ՝ նարկիլէին ծխափողին հետ միասին։ Ցնտոյ գետին կը նետուի և ոտքերս կը համբուրէ։ Բուռն շարժումով մը ետ կը հրեմ զինքը.

— Մի՛ վախնար, կ'ըսեմ. մենք ականջներդ ու քիթդ պէտք չկտրենք. մենք ո՛չ Թուրք ենք, ո՛չ ալ Գերմանացի...։

Այս ապահովիչ յայտարարութեան վրայ՝ ան ինքզինքը հանգստացած կ'զգայ և կ'սկսի ժպտիլ, ինչպէս խոֆած Թարթիւֆ մը զոր է եսկապէս, միեւնոյն ատեն զոռոզ և ստրուկ, պարագաներուն երեն ի նպաստ կամ հակառակ ըլլալուն համեմատ...։

Լաւ մտածելով՝ Տրիպոլսեցի մոլեռանդ ծերունին կը նախընտրեմ այս յոռետես կեղծաւորին, որուն վարմունքը այնքա՜ն հարազատօրէն Թրքական է...։

ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

Զրահաւոր ..... Սեպտ. 16

Հայկական ճակատէն

Լոնտոն, 18. — Պաշտօն. զեկոյցի մը մէջ ռուսական կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ Ռուսք Օլթիի կողմը Նորշէնի մէջ Թուրքերուն վրայ յարձակելով անոնց գծը կտրած և անոնց մեծ մասը սպաննած են։ Մօք.

ՄՈՒՍԷՏԻՈՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ե.

ԽԱՂԱՂ ԲԱՑ ԱՆԶԿԱԼԻ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Յարձակումները կ'ընդհատուին

Օգոստոս 17ին, հայ կորիւնները տակաւին կը շարունակէին իրենց հետապնդումները, երբ Գզըլճալի կողմէն հրացանի ձայներ լսուեցան։ Չանազլը անուն Թրքական գիւղը պահպանող զինուորներն էին, որ տեղւոյն խուժանն ալ հետերնին առած՝ այդ կողմի Հայոց դիրքը ճնշելու ուզած էին։ Բայց տեղւոյն հայ պահակախումբը Թեթեւ հրացանաձգութեամբ մը յաջողեցաւ փախցնել ու ցրուել զանոնք։ Նոյնպէս դէմ Թուրքերը յարձակում մ'ալ Պիթիասի կողմէն փորձեցին. բայց հոն ալ հերոսական դիմադրութեան մը բախելով՝ լեղապատառ փախան։

Օգոստոս 18ին, խումբ մը հայ կորիւններ գիւղերը ելան ու կէսօրին վերադարձան, հետերնին բերելով Չօզազլըը Մուհամմէս կոչուած բալաճնի Թուրք մը, զոր Պիթիասի մէջ ձերբակալած էին։ Այս Թշուառականը հարցաքննուելէ յետոյ, զօրանոցին առջեւ հրացանի բռնուեցաւ։

Թուրքերը, օգոստոս 15ի և 16ի ճակատամարտներով իրենց դասը առած՝ ա՛լ բաւական ժամանակ — մինչեւ սեպտ. ի 9ը — չհամարձակեցան Հայերուն վրայ ընդհանուր յարձակում գործել։ Վերոյիշեալ ընդհարումները այդ երկու մեծ ճակատամարտներուն յետամնաց արձագանգներն էին, կամ թէ ըսենք՝ շարունակութիւնը պահակի և յառաջապահի ընդհարումներուն որոնք սկիզբէն ի վեր գրեթէ ամէն օր տեղի կ'ունենային և որոնք ի հարկէ անխուսափելի են դէմ առ դէմ կանգնած երկու թշնամի ուժերու միջեւ։ Այս փոքր ընդհարումներուն մէջ սակայն, Հայերը անվրէպ յաղթող կը հանդիսանային, և օր չէր ըլլար որ մէկ-երկու սպայ և քանի մը զինուոր չի սատկէին հայ կորիւններու գնդակներէն, մանաւանդ Պիթիասի և Հաճի-Հապիպլիի կողմերը՝ ուր այս ընդհարումները աւելի յաճախ կը պատահէին։

Հայերու ուտեստը եւ ռազմամթերքը կը պակսին

Իրերու այս յոյժ նպաստաւոր ընթացքը ժողովուրդը ծայր աստիճան ոգեւորած էր և երկիւղ ըսուած բանը անհետացած էր ամենուն սրտերէն։ Ապաքէն, թշնամւոյն վատութիւնը չափէն վեր, Հայերը ա՛լ երբեք յուսահատ պիտի չըլլային, եթէ աւելի ահաւոր թշնամի մը՝ անօթութիւնը՝ վրայ գալով անոնց խանդն ու եռանդը չի ջլատէր։ Մեր չորքաչ և քաջարի լեռնականները կարելիութեան սահմանին մէջ ասոր ալ ճարը գտան։ Ամէն գիշեր հարիւրի չափ երիտասարդներ՝ խումբերու բաժնուած՝ շրջակայ Թուրք գիւղերուն վրայ կ'արշաւէին և պէտք եղած ուտելիքն ու արմտիքը կողոպտելով լեռ կը բերէին։ Այսպէսով կարելի էր դեռ ժամանակ մը աղէկ-գէշ ապրիլ. բայց յանկարծ ռազմանիւթի նուազութիւնն ալ զգալի եղաւ։ Ո՞ւրկէ պիտի գտնէին ռազմանիւթ, քանի որ՝ ամէն կողմէ թշնամի զինուորներէ պաշարուած՝ ո և է ճամբայ չունէին։ Ի՞նչ պիտի ընէին երբ այս երկու կենսական նիւթերը բոլորովին պակսէին. անձնատո՞ւր ըլլալ — այդ ո՛չ մէկուն մտքէն կ'անցնէր. ամէնքը կը նախընտրէին իրենց սիրական լեռներուն վրայ սովամահ մեռնիլ, քան թէ Թուրքերուն յանձնուիլ և անոնց ձեռքէն զտնել իրենց մահը և իրենց ընտանիքներուն անարգութիւնը։ Արդարեւ, դիւրին էր գուշակել թէ, իրենց այս հերոսական դիմադրութիւններէն և թշնամին պատճառած կորանքներէն ու ծանր կորուստներէն վերջը, այս վերջնոյն կատաղութիւնն ու վրէժխնդրութիւնը այլեւս չափ ու սահման պիտի չունենային....

Հայերը իրենց աչքերը դէպ ի ծով կը դարձնեն

Այս հանգամանքներուն մէջ, Հայերուն համար կը մնար միակ փրկութեան ճամբայ մը — ծովը։ Ծովէ՛ն միայն կըրնար գալ օգնութիւն մը, ի՛նչ ձեւով որ ըլլար։

Սուէտիացիներուն մէջ կը գտնուէր Մովլէսփըրրըգ-օղլու անունով Հաճի-Հապիպլիցի 65 տարեկան ճարտար լուղորդ մը, որ 1895ին Սուէտիոյ մէջ յեղափոխութեան նախակարապետներէն մին եղած էր։ Վարչական ժողովի որոշմամբ, այս կորիճ ծերունին մէկ քանի ընկերներով գիշերանց անցնելով թշնամի գիծը՝ կը հասնի Իսքէնտէրունի առջեւ, ուր օտար նաւ մը գտնուելու պարագային՝ ծովը պիտի նետուէր և լողալով պիտի երթար մինչեւ նաւը, որպէսզի այդ կերպով կարողանար Կիպրոս կամ ուրիշ նաւահանգիստ մը հասնիլ և Դաշնակից պետութեանց օգնութիւնը հայցել իր վըտանգեալ հայրենակիցներուն համար։ Դժբաղդաբար ո՛չ մէկ օտար նաւ գտնելով Իսքէնտէրունի առջեւ, մեր քաջը յուսաբեկ կը վերադառնայ։

Ասոր վրայ՝ Հայերը կը խորհին ուրիշ միջոց մը՝ մարդ հասցնելու համար Կիպրոս, որ 80 քիլոմէթրի չափ հեռու է Սուէտիոյ ծովափունքէն։ Իրենց տրամադրութեան տակ գտնուած անյարմար փայտերով և աւելի անյարմար գործիքներով կ'սկսին շինել տեսակ մը նաւակ, որով մինչեւ Կիպրոս պիտի ճամբորդէր յիշեալ Գրըգեանը, նաւակին ղեկավարութենէն աւելի իր յոյսը դնելով անշուշտ իր լուղորդի ճարտարութեանը և իր անընկճելի ոգիին վրայ...

Մինչ այս՝ Հայերը ուրիշ միջոցի մըն ալ կը դիմեն։ Ծամլըճայի ծովահայեաց բարձրութեան վրայ կը կանգնեն խոշոր դրօշակ մը՝ ճերմակ պաստառէ, մէջտեղը կարմիր խաչանիշով մը. անկէ քիչ հեռուն ուրիշ հսկայ դրօշակ մ'ալ, որուն վրայ հեռուէն դիտակով տեսնուելու չափ խոշոր տառերով գրուած էր. «Մենք Հայ ենք, օգնեցէք մեզի»։ Հայերը կը յուսային որ այս նշանները պիտի նշմարուէին Դաշնակից մարտանաւերու կողմէ որոնց երբեմն այդ կողմերը դեգերիլը գիտէին, անգլիական Տօրիս չոգենաւէն Կիլիկիոյ եզերքները կատարած ռմբակոծութիւններէն ի վեր։ Միեւնոյն ժամանակ պատրաստած էին երեք էջէ բաղկացեալ անգլերէն խնդրագիր մը, զոր պիտի մատուցանէին առաջին հանդիպող մարտանաւի հրամանատարին և որուն մէջ պարզուած էին՝ օգոստոսի սկիզբներէն ի վեր Մուսա լերան կատարներուն վրայ տեղի ունեցած իրադարձութիւնները և իրենց արդի վտանգաւոր կացութիւնը։ Այս դրօշակներուն մօտը և ծովափը կը սպասէին բազմաթիւ պահակներ, որպէսզի հորիզոնին վրայ մարտանաւ մը երեւալուն պէս՝ նշան ընեն և ուշադրութիւն հրաւիրեն։ Այսպէս օրեր ու օրեր կ'անցնէին, բայց իրենց անձկոտ նայուածքը դէպի ծովը սեւեռած պահապանները ո և է մարտանաւի մը նշանը չէին տեսներ ծովուն միապաղաղ կապոյտին վրայ։

Այսպիսի անձկալից շրջանի մը մէջ է որ կը տօնեն Սուէտիացիք Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնը, օգոստոս 16]29ին։ Մուսա լերան վրայ բացօթեայ պատարագ կը մատուցուի. ամէն ոք ջերմեռանդօրէն կը հաղորդուի. գուցէ իրենց վերջին հաղորդութիւնը պիտի ըլլար ասիկա։ Սրտառուչ էր տեսարանը. կիները և ծերերը կ'արտասուէին. կորիւններուն դէմքը խոժոռ էր և մտածկոտ... Դէմքերը դարձած էին դէպի արեւելք ուր է Հայուն Աստուածը՝ արեւապաշտութեան հինաւուրց դարերէն ի վեր. բայց այս անգամ գլուխները մերթ ընդ մերթ կը դառնային նաեւ դէպի արեւմուտք, դէպի Ցխիղոնի լխանութեան սահմանը, որու կապուտագեղ մկանանց վրայէն կարող էր գալ, պիտի գար փրկութեան լաստափայտը...։

Սեպտեմբեր 3ին դարձեալ մէկը կը մեկնի Իսքէնտէրուն, ու կը դառնայ նոյնպէս յուսալքեալ...։

Միւս կողմէ, նաւակին շինութիւնը դեռ չէր աւարտած....

Վերջապէս սեպտ. 5ին, ծովուն վրայ կը նշմարուի ֆրանսական... յածանաւը։ Նախախնամութիւնը Սուէտիացիները մոռցած չէր։

Դաւալուրեց Մ. Տ.

ՀԱԶԱՐԻՑ ՄԷԿԸ

I

Ընդհանուր իրարանցման և շփոթութեան ժամանակ Աղնիւը կորցրեց իր տղային և աղջկան։ Տղան պատանի էր 13 տարեկան, իսկ աղջիկը՝ դեռատի, 16 տարեկան։ Նրանց հայրը աւելէ էր և ընտանիքը չը գիտէր նրա ո՛ւր գտնուելու մասին։

Ճանապարհին, երբ փախչող-փախչողի էր, անկարելի եղաւ կանգ առնել. մարդիկ վազում էին առանց ետ նայելու։ Բոլորը ձգտում էին, ինչ էլ որ կը լինի, մի կերպ իրանց մարմինը դձել Ռուսաստան՝ ազատվելու ամէն մի րոպէ սպասվող քիւրդական յարձակումներից և դաժանութիւններից։

Փախստականների մի խմբի հետ գիշեր ու ցերեկ քայլելուց յետոյ Աղնիւը հասաւ Իգդիր։ Նա կարողացել էր հետը վերցնել միայն մի քանի շոր-փալաս և երկու փոքրիկներին, որոնցից մէկը ծծկեր էր, միւսը հազիւ 4 տարեկան։

Իգդիրում Աղնիւը դիմեց ամէն միջոցի՝ իր կորած զաւակներին գտնելու. նա շատերին հարց ու փորձ արեց, նկարագրեց իր բալաներին, բայց ոչ ոք ոչինչ չկարողացաւ ասել։ Իգդիրում չէր կարելի երկար մնալ. տեղ չկար բոլորին ապրելու, պէտք է շուտով դատարկէին սենեակները, որպէսզի նոր եկածները հանգստանան և ապա շարունակեն ճանապարհը դէպ ի Էջմիածին, Երեւան և գիւղերը։

Իգդիրից դուրս գալուց առաջ՝ Աղնիւը գնաց տեղական քահանաներից մէկի մօտ, պատմեց իր կորուստի մասին, խնդրեց տէր-հօրը որ սա ուշք դարձնէ և երբ Իգդիր հասնեն իր զաւակները՝ Դանիէլը և Լուսաբերը, նրանց իմաց տայ մօր որտեղ գտնվելու մասին։ Քահանան խոստացաւ. նրանք պայմանաւորվեցին, որ Աղնիւը լինելու է Էջմիածնում և այնտեղ սպասելու է տէր-հօր նամակին։

II

Իգդիրից Էջմիածին Աղնիւը եկաւ ամբողջ ճանապարհը քայլելով, և ծծկերին ու 4 տարեկանին շալակած։ Երբեմն պատահում էին սայլորներ և նրանք նստում էին սայլին, բայց դա երկար չէր տեւում։ Իգդիրում նա հրաժարվեց իր շոր ու փալասից, ապարդիւն համարեց նրանց իր հետ տանելը. ամառ էր և կարելի էր առանց մնոտարի քնել բաց երկնքի տակ։ Ճանապարհին նա հաց էր մուրում և դրանով ապրում։

Էջմիածնում եւս գաղթականներին երկար չէին պահում. ուղարկում էին գիւղերը։

Աղնիւը խնդրեց շատերին, եպիսկոպոսի ու վարդապետի տներն ընկաւ, ասաց, որ կորցրել է տղային ու աղջըկան, պայմանաւորվել է Իգդիրի քահանայի հետ և յոյս ունի նրանց գտնել եւ տեւեց եկող խմբերից մէկի մէջ. ասաց, որ աղջիկը հասած է և վախենում է մենակ թողնել...

Վերջ ի վերջոյ, իր խնդիրը սաստիկ անգամներ կրկնելուց և հասկացընելուց յետոյ, նրան թոյլ տուին Էջմիածնում մնալ և տեղաւորեցին մի ընտանիքում՝ մի խումբ գաղթականների հետ։

Այստեղ մի ամբողջ շաբաթ մնաց Աղնիւը, և որովհետեւ նա մենակ էր իր երկու մանկիկների հետ, համեստ էր և հեզ, նրա վրա ոչ ոք ուշադրութիւն չէր դարձնում. շորեր, «ընծաներ» և սնունդ բաժանելիս՝ Աղնիւին մոռանում էին, նա էլ, ամօթից և զաւակներին կորցնելու վշտից՝ համարձակութիւն չունէր երեւալու և ձեռք պարզելու...

Առաջին շաբաթից յետոյ, Աղնիւը զրկուեց իր ծծկեր երեխայից... Մի օր, «ճաշից» յետոյ, երբ Աղնիւը ցամքած ստինքը դրել էր մանկան բերանը և մտածում էր Դանիէլի և Լուսաբերի մասին, յանկարծ զգաց, որ ծծկերը այլ եւս չէ շարժում բերանը. մանկիկը մեռել էր...

Անցաւ կրկին մի քանի օր. Աղնիւը ամէն օր հարց ու փորձ էր անում նոր եկած գաղթականներին. ոչ ոք չգիտէր մօր կորուստի մասին։

Ինքը, Աղնիւը, կամաց-կամաց կորցնում էր իր առողջութիւնը. գաղթի տարափները և հոգեկան տանջանքները նրան հիւծել էին, և մի տխուր օր Աղնիւը չը կարողացաւ իր չորս տարեկան տղայի ձեռքից բռնած ման գալ նոր եկածների մէջ և որոնել կորցրածը։

Նոյն օրը երեկոյեան Աղնիւը մեռաւ. ոչ ոք ուշադրութիւն չը դարձրեց այդ դէպքի վրա՝ այնքան շատերն էին մեռնում և այնքան սովորական էր դարձել այդ բանը...

Չորս տարեկան տղան զրկվեց իր ծնողից. նա երեք օր մնաց բոլորովին անխնամ. հաց տուող չունէր. չորրորդ օրը մի գաղթական կին նկատեց նրան և ցանկացաւ նրան խնամել. բայց մանուկը չը մահրմացաւ։ Նրա հետ և մօր ետեւից գնաց հանդերձեալ աշխարհը։

III

Գաղթականների վերջին խմբի հետ եկան Դանիէլը և Լուսաբերը։

Իգդիրում այն քահանան, որին Աղնիւը խնդրել էր հետամուտ լինել և գտնել կորածներին, առաջին օրվայ անհանգիստ որոնումներից յետոյ՝ թողել էր այդ միտքը։ Եւ Լուսաբերը եղբօր հետ, առանց քահանային տեսնելու, եկաւ Էջմիածին։ Նրանք էլ ման էին գալիս իրանց մօրը և փոքր եղբայրներին։

Շատերին հարցրին, շատ որոնումներ արին, բայց հաստատ բան չիմացան։

Ես տեսայ նրանց Էջմիածնում. քոյր ու եղբայր ձեռք ձեռքի բռնած ման էին գալիս ճեմարանի բակում. Լուսաբերը՝ բարձրահասակ, նրբակազմ, գեղեցկադէմ և պայծառահայեացք. թաւմազիկս մազերը, իբր առանձին հիւսքեր, իրարու էին միացած գոյնզգոյն ժապաւէններով։ Նրա դիմագծերը չափազանց կանոնաւոր էին, համաչափ և գրաւիչ։ Նա գիտէր իր փայլուն գեղեցկութեամբ. նա գրաւիչ էր իր զուարթ պայծառութեամբ...

Ես խօսում էի մի ուսուցչի հետ, երբ նրանք անցան մեր մօտով. մենք տեսանք նրանց և քաշուած կանգնեցինք նրանց դիտելու։

Երբ Լուսաբերը եղբօր հետ նորից մօտեցաւ մեզ, զգաց մեր հետաքրքրութիւնը և դիմեց մի խնդրանքով՝ դիտել ճեմարանի ներսը. մենք սկսեցինք խօսել. Լուսաբերը պատմեց իրանց մօրը կորցնելը և կրած նեղութիւններն ու զրկանքները։ Դանիէլը աւելի քիչ էր խօսում. նա միայն գլխի շարժումով հաստատում էր քրոջ պատմածը։

Երբ մենք բաժանվեցինք, ափսոսանք զգացինք թէ ինչո՞ւ այլեւս չենք խօսում Լուսաբերի հետ և ինչո՞ւ զրկվեցինք նրա փայլուն գեղեցկութեան տեսքից...

Էջմիածնում իրանց ծնողին չը գտնելով, նրանք մի քանիսի խորհրդով գնացին դէպ ի Աբարանի գիւղերը, կարծելով որ այդ կողմի գիւղերից մէկում կը գտնեն իրանց մօրը։ Երկար են թափառել, շատ գիւղեր են անցել այդ երկու պատանիները, և վերջը վերադարձել են Էջմիածին, գնացել են Իգդիր, կարծելով որ այնտեղ կը գտնեն, բայց այնտեղ էլ չեն գտնում։

Լուսաբերը հիւանդանում է, հազիւ-հազ գալիս է Մարգարա գիւղը և այնտեղ մեռնում է, զրկւում է չնչելուց փայլուն գեղեցկութեան և պայծառ հայեացքի կրողը...

Դանիէլը անցնում է Էջմիածին, այնտեղից Թաւրիզ է վերցնում և միայն պատահմամբ լսում է Վաղարշապատցի մի տղայից, որի տանը ապրում էր Աղնիւը, որ մեռել են իր մայրը և երկու փոքր եղբայրները։

Այս յայտնագործումը խորտակում է Դանիէլի բոլոր յոյսերը։

Մի խումբ գաղթականների հետ նա գնում է Ալէքսանդրոպոլ. այնտեղից նրան ուղարկում են Շիրակի գիւղերից մէկը աշխատանք գտնելու։

—

Սա հազարից մէկն է։

Քանի՜ քանի՜ Աղնիւներ, մանկիկներ և Լուսաբերներ մի քանի շաբաթվայ ընթացքում թողին մեր աշխարհը։

(Աւարտ) Գ. ՋԹԵՆՑ

ԿԻԼԻԿԵՑԻՆԵՐԸ
ԲՕՐ-ՍԱՅԻՏԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն)

Երէկ հոռ ժամանակէն Աղեքսանդրիայէն Տիկնայք՝ Մաթոսեան պէյ, Մութաֆօֆ և Դալֆաեան, ընկերակցութեամբ Գ. Գ. Արամ Արշակեանի և Անտոն Մաթոսեանի։ Պատուիրակութիւն մըն էր ասոր միասին կը բերէր 27 սընտուկ հագուստեղէն, ամբողջ նոր, ամսուան մը ժրաջան աշխատութեան արդիւնք։ Չեռեւեալ օրը, տիկինները իրենց ձեռքով իսկ կը հագուեցնեն, ընդհանուր ուրախութեան մէջտեղ, դպրոցներու աղջիկները, որոնց ցնցոտիները չեն վերադարձուիր այլեւս՝ կրակի տրուելու և միանգամ ընդ միշտ մէջտեղէն վերցուելու համար։ Մաթոսեան պէյի նուիրած 490 ձեռք նոր հագուստները հագնելու բաղդն ունեցողներէն մեծ մաս մը երբ կ'իմանան պատուիրակութեան մէջ Տիկ. Մաթոսեանի ներկայութիւնը, ուրախութեամբ ծափերով կ'ողջունեն զինք այն պահուն ուր դէպ ի բաշխումի վրանը կը յառաջանայ։ Նոյն բանը կ'ընեն նաև դպրոցի մանչ և աղջիկ ուսանողները՝ որոնք դասարանական բաժանումի առիթով իրենց դպրոցի բակին մէջ, ծովեզերքը՝ կարգով շարուած՝ ծափերու երկար աղմուկ մը կը փրցնեն, երբ միեւնոյն տիկինները վերադարձի համար շոգեմակոյկ կը մտնեն։ Եթէ մեր գաղթականները ուրիշ կերպով չեն կրնար յայտնել իրենց երախտագիտութիւնը, գէթ ծափերու այս յաճախակի որոտումին մէջ կը գտնեն իրենց սրտին գոհացումը։ 500 աղջիկներէ զատ 150 մանչ աշակերտներ ալ հագուեցան այսօր։ Մնացածները՝ կամ Հ. Բ. Ը. Միութեան նորընտիր տիկնանց մասնախումբը և կամ թերեւս նորէն այս պատուական տիկինները պիտի հագուեցնեն։ ազեկը չէ որ մեզ կը հետաքրքրէ, կը բաւէ որ մեր տղաքներուն վրան-գլուխը նորոգուի, ու որքան շուտ՝ այնքան աղէկ։ Աղեքսանդրիոյ տիկիններու այս գովելի ձեռնարկին մասնակցող ամէն մէկ նուիրատու թող սրտի ամենամեծ գոհունակութեան հետ խղճի կատարեալ հանդարտութիւն ալ ունենայ որ իր զոհողութիւնը կարելի չէր աւելի արդիւնաւոր կերպով գործածել։ Այս առթիւ կարժէ յիշել նաև Գահիրէէն՝ Տիար Պ. Կարապետեանի 12 պզտիկ աղջիկներու և 12 մանչերու համար ղրկած հագուստի և ճերմակեղէնի նուէրը։

Գիշերուան թրէնով կը հասնին Առաջնորդ Ս. Հ., իր հետ ունենալով Գ. Գ. Ազատեանն ու Բրօֆ. Գայաեանը։ Նոյն թրէնէն կ'իջնեն նաև՝ Զագազիկէն Գ. Ծիլերճեան ընտանեօք և շատ մը կարեւոր նուէրներով։ Զօրս օրուան պայրամի պարագան բազմաթիւ հիւրեր պիտի բերէ կ'ըսուի։ Ու արդարև, կ'արժէ գալ, կենդանի աչքերով տեսնելու համար հայութեան պատիւը փրկող այս քաջերը, անոնց 90էն 100նոց ծերուկ մայրերն ու հայրերը, և մանաւանդ անոնց առողջ, կայտառ ու անվեհեր կորիւնները։ Հապա պզտիկուն աչքերով և վարդագոյն դէմքով հոս իսկ, Մուսէսի աւազներուն վրայ կեանք առնող մինինիկ ձագուկնե՞րը, որոնք հետզհետէ մեծնալու և զօրանալու վրայ են...։

Առաջնորդ Սրբազանը վաղը հանդիսաւոր բացումը պիտի կատարէ դպրոցներուն, որոնց տեսուչ կարգուած է Պ. Թ. Գարագաշեան, գործին մարդը։ Հասած է նաև ուսուցիչ մը և մօտերս կ'սպասուին երկու ուրիշներ։ Ծանօթ է արդէն թէ գաղթականներէն ուսուցիչներ և վարժուհիներ կան։

Հիւանդանոցի կազմին վրայ աւելցած են երկու նոր հիւանդապահներ։

Արհեստանոցի վրանները ամենամեծ սպասարկութիւնը կ'ընեն այցելուին վրայ։ Եօթը մեքենաներ շարժել սկսած են արդէն։

Ցաւով կ'արձանագրենք Պաշտ. Խանդամուրի մեկնումը Գահիրէ, ուր ամիս մը ի վեր երեսի վրայ ձգած էր իր հօտը, անհունօրէն օգտակար ու հետեւաբար ամէն կերպով արգահատելի պատճառի մը համար։ Պատուելին Քեմբի աշխատողներու շարքին, էն ժրաջաններէն մէկը եղած է, առանց յիշելու մօտքի աշխատող մը, որուն առաջին օրերու քաոսային աշխատութեանց մէջ ունեցած կարեւոր բաժինը չպիտի մոռցուի։ Գ. Թ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

ՀԱՅՈՑ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն հոկտ. 5ին թէ Կ. Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանը հրահանգ ստացաւ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարին ըսելու որ, եթէ չդադրեցնեն Հայոց կոտորածները, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու և Թուրքիոյ միջեւ բարեկամական յարաբերութիւնները պիտի վնասուին։

Վարչական պաշտօնեաներ այդ մասին բացատրութիւն կուտան թէ Բ. Դրան հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու մտադրութիւն չկայ, այլ միայն ամերիկեան ժողովուրդին և օսմանեան ժողովուրդին միջեւ բարեկամական յարաբերութիւններու խզման վրայ է խօսքը, որպէսզի ցոյց տրուի Թուրքիոյ թէ, կոտորածներու շարունակութիւնը ի՛նչ ազդեցութիւն կ'ունենայ հանրային կարծիքին վրայ։

Ուաշինկթընէն նոյն ամսաթուով եկած ուրիշ հեռագիր մը՝ կ'ըսէ թէ Բ. Դուռը պիտի թոյլատրէ Ամերիկացի դառնալու (բերքի բերատ) նպատակով Միացեալ Նահանգները երթալ ուզող Հայերուն մեկնիլ Թուրքիայէն։

Դարձեալ 9 Հոկտ. թուականաւ կը հեռագրեն Թանի։

Տէյլի Քրօնիքլի թղթակիցը կ'ըսէ թէ Բրօֆէսէօր Տիւթօն Հայերու սոսկալի կոտորածներու վերաբերեալ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ, որոնք իմացած է Խարբերդի ամերիկեան Եփրատ գոլէճի մէկ պաշտօնեայէն։ Թղթակիցը կը յայտէ որ աղջիկներու երկուերրորդը և մանչերու վեց եօթներրորդը աքսորուելով մեռած կամ հարէմներու մէջ տեղաւորուած են։ Բրօֆէսէօրները բանտարկուելով, չարչարուելով, խելագարուելով կամ մութ ու խոնաւ բանտերու մէջ մնալով մեռած են։ Բրօֆէսէօր Գուճիզանեանի, որ իր ուսումը Ճոփինզուրկ առած էր, մազերն ու եղունգները քաշելով փրցուցած են, ուրիշ զանազան չարչարանքներ ալ տալէ յետոյ սպաննած են։ Բրօֆէսէօր Թէնէքէճեանն ալ միեւնոյն չարչարանքներուն ենթարկելէ յետոյ անօթի թողուած և յետոյ Տիարպէքիրի ճամբուն վրայ սպաննուած է։ Բրօֆէսէօր Որբերեան, որ իր ուսումը առած էր Բրինսթոնի մէջ, ուրիշ Բրօֆէսէօրի մը չարչարանքներուն ականատես դառնալով խելագարած է. զինք Մալաթիա տարած ու սպաննած են։ Բրօֆէսէօր Նահիկեան, որ Հարվըրտի ամերիկեան գոլէճին մէջ ուսում առած էր սպաննուած է միեւնոյն ժամանակ Բրօֆէսէօր Թէնէքէճեանի հետ։

Թղթակիցը կոչ կ'ընէ միջամտութիւն մ'ընելու որպէսզի Հայերու քառորդ մասը որոնք ողջ մնացած են դեռ, չտեսնեն նոյնպէս իրենց ընտանիքի անդամներուն պատուազրկուիլը՝ զարդարելու համար հարէմները։ Կ. Պոլսոյ ամերիկեան դեսպան Պ. Մօրկընթաու, հեռագրելով թէ քանի հազար անգլիական ոսկի պէտք է Հայերու նպաստի գործը սկսելու համար, կ'ըսէ. «Թախանձագին կը խնդրեմ մարդկութեան բոլոր բարեկամներէն որ իրենց ձեռքէն եկած ամէն բան ընեն մեզի օգնութեան հասնելու համար»։ Րօքֆէլլէրի բարեգործական հիմնադրութիւնը 6,000 անգլիական ոսկի տուած է։

Այժմ Մ. Նահանգներու բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ կոմիտէներ և միթինկներ կը կազմեն ասոր համար։

Գերմանական Քէօլնիշէ Ցայթունկ լրագիրը հրատարակելով թէ Մ. Նահանգներու Կ. Պոլսոյ դեսպանը բողոքեր է Հայերու կոտորուելուն դէմ, հետեւեալ դիտողութիւնն ըրած է, որ կը յայտնէ Գերմաններու մտայնութիւնը. «Թուրքերու իրենց գիտնալիք բանն է թէ ի՛նչպէս կը վարուին Հայերու հետ և Մ. Նահանգներն իրենց մեծամտութեան ապացոյց մը կուտան, երբ կ'ուզեն անգամ մը եւս մարդկութեան սպասաւորներ հանդիսանալ այնպիսի խնդիրներու առիթով որ ուղղակի իրենց չեն պատկանիր։ Մ. Նահանգները լաւ կ'ընեն եթէ յիշեն իրենց առատ քանակութեամբ զէնք ծախելը Համաձայնութեան և իրենց այդ գործողութեան անհամաձայն լինելը մարդասիրական զգացումներու հետ։»

Կը լսենք թէ Աղեքս. Հայ Կարմիր Խաչի Յանձնախումբը, արդարացիօրէն յուզուած Հոկտ. 8ի Պաշտ. Յայտարարութեան պարունակութենէն, դիմած է Առաջնորդ Ս. Հօր, որ պատասխանած է թէ սխալ մը պատահած է և ղրկած է նոյն Պաշտ. Յայտարարութեան ուղղագրեալ մէկ օրինակը։

Աղեքս. Հայ Կ. Խաչը Բօր-Սայիտի գաղթականաց վերմակներու շինութեան համար ստացած է Տ. Ա. Կանտարաճեանէ 1000օխա բամպակ, Տիկնայք՝ Մ. Կիւրճեան Ե. Դ. 200, Ն. Րէիզեան պէյ 200, Ա. Բաբթող 100, Ն. Ներսէս 100։ Տեարք՝ Մ. Քալայճեան 50, Լ. Օտապաշեան 50։

Նոյնպէս ստացած է Տ. Ա. Մազլումեանի գործատան գանձանակէն Ե. Դ. 98։

Գահիրէի արաբ պատկերազարդ թերթը՝ Մուսաւլլա, իր անցեալ շաբթուան թիւին մէջ հրատարակած էր Բօր-Սայիտի Հայկ. բանակատեղիին մէկ լուսանկարը։

Երէկուան հասած Բարիզի Իլլիւսթրասիոն մեծ թերթին մէջ եւս կը գտնենք Սուէտիայի Հայ ազատեալներուն լուսանկարները Ֆրանս. ... զրահաւորին և մակոյկներուն մէջ, ինչպէս նաև Մուսա-Տաղի պատկերը։

Ստացանք Հ. Բ. Ը. Միութեան պաշտօնաթերթին՝ «Միութիւն»ի Սեպտ.ի համարը։ Առաջին յօդուածը՝ «Սուէտիոյ քաջերը ազատ»՝ ըսելէ ետք թէ «այս պատուական գաղթականները առջի օրէն ընդհ. համակրութեան և հոգածութեան առարկայ եղան թէ՛ Անգլ. կառավարութեան կողմէ՝ որ Ֆրանսայի հաւնոյն բաղձանօք է անոնց խնամատարութիւնը, և թէ մասնաւորապէս հայ գաղութին կողմէ», կը յիշէ Հ. Բ. Ը. Միութեան կատարած դերը անոնց օգնութեան գործին մէջ։ Նոյն թիւը կը պարունակէ նաև Միքայէլ Կիւրճեանի գեղեցիկ մէկ յօդուածը՝ «Թշնամի եղբայրներ»։

Հ. Ե. Ք. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ (Գահիրէ)

Ընկերակցութեանս ժողովասրահին մէջ յառաջիկայ կիրակի 24 հոկտ. ժամը 10.45, պիտի խօսի Տօք. Արսէն Խորէնեան, նիւթ ունենալով «Կամաւոր Մահը», Փափաքողները սիրով կը հրաւիրուին։

Բանախօսութենէն անմիջապէս վերջ տեղի պիտի ունենայ արտասովոր ընդհ. ժողով. կը խնդրուի բոլոր ընկերներէն որ հաճին ներկայ ըլլալ։

Ս. ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՀՕՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ Ի ԲՕՐ-ՍԱՅԻՏ

Վերջին պահուն Բօր-Սայիտէն մեզի տրուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ կիրակի Առաջնորդ Գեր. Տ. Թորգոմ եպս., Հայկ. բանակատեղիին մէջ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐԵՐ

ԱՒՍՏՐՕ-ԳԵՐՄԱՆ-ՊՈՒԼԿԱՐ ԽՈՒԺՈՒՄԸ ՍԵՐՊԻՈՅ ՎՐԱՅ

ՅՈՅՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԸ Ի ՍԷԼԱՆԻԿ

Աթէնք, 20. — Յոյն Սպայակոյտի պետը Սէլանիկ հասաւ։ Մօտ օրէն թագաւորին գալստեան ալ կ'սպասուի։

Աթէնք, 20 — Կ'իմացնեն թէ Պուլկարիոյ դէմ մղուած կռուոյն ֆրանսացի վիրաւորեալները փոխադրող առաջին երկաթուղին Սէլանիկ հասած է։ Տօյրանէ կը տեղեկագրեն թէ Պուլկար զօրաբաժին մը կատարելապէս ոչնչացած է։ Զրոյց կը շրջի թէ Պուլկարները Բարէչը և Մէլնիքը պարպած են։ Ռ.

Ամսթերտամ, 20. — Գերմանացիք կը յաւակնին թէ Պուլկարները Եշրի-Բալանքայի հարաւ-արեւել. կողմը արագ յառաջացում մը կատարած և 2000 գերի ու 12 թնդանօթ գրաւած են։ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ հիմա Քումանօվօյի ուղղութեամբ յառաջանալու վրայ են։ Միեւնոյն զեկոյցը ցոյց կուտայ թէ Գերմանացիք Սամանտրիայի հարաւ-արեւել. կողմը ձախողութեան մատնուած են։

Լօզան, 10. — Պուլկար զօր. Տիմիթրիէֆ, որ ռուսական բանակին մէջ կը կռուի, իր բոլոր պուլկարական պատուանշանները ետ ղրկեց՝ յայտարարելով թէ զանոնք չպիտի կրէ այնքան ատեն որ Ֆէրտինանտ Պուլկարիոյ Զար մնայ։ Մաթէն

Սէլանիկ, 20. — Սերպ և Դաշնակից զինուորները Սթրումիցան գրաւեցին։ Սերպերը Թիմօքի հովիտին մէջ թշնամի ուժերը քշեցին՝ ծանր կորուստներ պատճառելով անոնց։ Պուլկարները Տէտէ-Աղաճը պարպեցին։ Հ.

Լոնտոն, 19. — Անգլ. և ֆրանս. դեսպանները Պ. Զայիմիսի հետ տեսակցութիւն մը ունեցան Աթէնքի Արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ։ Մօք.

ՊՈՒԼԿԱՐՕԹՈՒՐՔ ՍԷՐԸ...

Բեթրոկրատ, 20. — Զարը յայտարարագրի մը մէջ կ'ըսէ թէ Ռուս ժողովուրդը խոցուած սրտով Պուլկարիոյ դէմ սուր կը քաշէ և ուխտազանցութեան դատին դաւաճանը կը յանձնէ Աստուծոյ արդար պատուհասին։

Լոնտոն, 18. — Էնվէր փաշա Պուլկար կառավարութեան հեռագրեց, ըսելով. «Ամենայն սիրով մեր հողերը Պուլկարիոյ կը յանձնենք, լաւ համոզուած ըլլալով այն ամուր բարեկամութեան որ կը կապէ Թուրքիան Պուլկարիոյ»։

Արեւելեան ճակատին

Բեթրոկրատ, 20. — Ռիկայի շրջաններին մէջ յամառ կռիւ մը ծագեցաւ ուր Գերմանացիք՝ ըստ իրենց զեկոյցին, յաջողեցան դէպ ի հիւսիս յառաջանալ Միթաուի շրջանին մէջ։ Տվինսքի ճակատին վրայ կռիւը կը կատարուի, բուռն հրետանային գործողութիւններով, սակայն Ռուսք միջին Ստիրի մէջ իրենց յաջողութիւնները ընդարձակեցին՝ յանկարծակի յարձակումով մը գրաւելով Չարթօրիսք գիւղին, ուր ընթացքին գրաւեցին 9 թնդանօթ, բազմաթիւ գնդացիրներ և 400 գերի։ Գերմանները Քրօնբրինցի առաջին զօրաբանակին հրացանակիրներուն կը պատկանէին։ Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Գերմանացւոց հեղձուցիչ ռումբերը գործածելուն դէմ բուռն վրիժառութիւնով մը՝ Ռուսերը այս զօրաբանակին պատկանող զինուորներէն կարեւոր մաս մը սուրէ անցուցին։ Այս շրջանին մէջ թշնամւոյն հալածումը կը շարունակուի Չարթօրիսքի վերի մասին մէջ։ Ռուս զօրաւոր յարձակում մը Աւստրօ-Գերմանները փախուստի մատնեց. երկու գիւղեր գրոհով առնուեցան, մինչդեռ բազմաթիւ գերիներ և գնդացիրներ Ռուսերու ձեռքը մնացին։ Ստացուած արդիւնքներուն մէջ Ռուսերու ճարպիկութիւնը ի յայտ կը բերէ այն պարագան թէ հոկտ. 18ին ռուս. ուժերը միմիայն մէկ կէտի վրայ 1950 գերի բռնած են առանց հաշուելու աւելի մեծաքանակ թշնամի վիրաւորներ և լքուած զէնքերու գրաւումը, մինչդեռ իրենք միայն 51 հոգի կորսնցուցին։ Ռ.

Լոնտոն, 20. — Աւստրիական զեկոյց մը կ'ընդունի թէ Ռուսերը յամառ յարձակումներով Ստիրի արեւմտեան եզերքը և Չարթօրիսքի մօտերը զանազան կէտերու վրայ հասած են։ Ռ.

Տարտանէլի մէջ

Գոնկրէ, 20. — (Պաշտ.) Ընդհ. հրամանատարը կը տեղեկագրէ թէ անցեալ շաբթուան ընթացքին 60 թիւ բլուրին վրայ Թուրքերը ական մը պայթեցուցին։ Բարեբախտաբար ականը իրենց իսկ խրամներուն գծին վրայ պայթելով անոնց շատ վնասներ պատճառեց՝ առանց մերիններուն դպչելու։ Գծին ուրիշ մէկ մասին վրայ թշնամին յաջողեցաւ մեր խրամներուն տակ ական մը պայթեցնել, բայց հոն գտնուողները արդէն քաշուած էին և միմիայն մեր ական գնողներէն 5 հոգի որոնք հողին տակը կ'աշխատէին թաղուելով կորսուած համարուեցան։ 3 օր վերջը անոնք իրենց ջանքովը երեւան ելան՝ պատահած փորձանքէն խիստ քիչ դժգոհ վիճակի մէջ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍԵՐՊԻՈՅ ՄԷՋ

Աթէնք, 21. — Ստրումնիցա չէ գրաւուած Ֆրանս. զինուորներու կողմէ, որոնք հրաման ստացան Սերպիական սահմանագլուխը չանցնիլ։ Հ.

Աթէնք, 21.—Իւսկիւպի հովիտին միջոցաւ հաղորդակցութեանց պաշտպանութիւնը վերջնականապէս ապահովուած է։ Կը հաստատուի թէ պուլկարական երեք զօրաբաժիններ կեդրոնացուած են Յունական սահմանագլխին վրայ։ Հ.

Աթէնք, 22. — Սերպերը հիւսիսի մէջ յարձակողականի սկսան, մինչդեռ հարաւակողմէն իրենց գիծերուն վրայ յարձակող Պուլկարներուն դէմ կը դնեն։ Աւստրօգերման կորուստները մինչեւ հիմա շուրջ 60,000ի կը հասնին։ Աժ. Հվ.

Բարիզ, 20. — Նիշէն վերջին լուրեր ցոյց կուտան թէ Սերպերը հակառակ իրենց զօրաւոր դիմադրութեան դէպ ի հիւսիս քաշուելու վրայ են, թշնամի հրետանիին գերազանցութեան պատճառաւ։ Զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Սեմանտրիայի հարաւակողմի զինուորները ստիպուած են քաշուիլ։ Պէկրատի մօտ եղող բանակին միանալու համար։ Կռիւը կը շարունակուի Վլասինայի հովիտին մէջ՝ Պուլկար սահմանագլխին վրայ։ Թշնամին հարաւակողմէն երկաթուղիին կ'իջնէ։ Մեր զինուորները Քումանօվօյի արեւել. կողմը Սրածին լեռան եւ Գրզկալենձայի միջեւ գտնուած հողամասը գրաւեցին։ Ռ.

Աթէնք, 20. — Դիւանագիտական մարմինը պետութեան դիւանատուներուն հետ Նիշէն մեկնելու վրայ է Մանաստր երթալու համար։ Ռ.

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Աթէնք, 21. — Պուլկարիա կէս-պաշտօնապէս կը յայտնէ թէ Մակեդոնիոյ Իշտիպ եւ Ռատօվիչ քաղաքները առած է։ Այս լուրը խիստ տանելեան է քանի որ ենթադրել կուտայ թէ Պուլկարիոյ գլխաւոր մղումը կը ծրագրուի Յունաստանի հիւսիսային մասին ուղղութեան եւ Դաշնակիցներու յառաջացումին դէմ։ Ըստ ամենայն հաւանականութեան Պուլկարներ աւելի կը ձգտին Մակեդոնիոյ գրաւման քան թէ Աւստրօգերման ուժերուն հետ միացման գաղափարին։ Այսուհանդերձ Սերպերը կը վստահեցնեն թէ պիտի կարողանան դիմանալ մինչեւ Դաշնակիցներուն ժամանումը։ Ռ.

Արեւմտեան ճակատին

Բարիզ, 21.— Զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ Գերմանացիք ուրիշ ծանր պարտութիւն մը կրած են Ռէնսի արեւել. կողմը։ Իրենց յարձակումները կրկնեցին իրենց քիլոմէթր ճակատի մը վրայ, նախապէս զօրաւոր ռմբակոծութեան մը եւ հեղձուցիչ կազի ամպերու պատրաստութեան մը յետոյ, որոնք երբալով (?) տասցան։ Երեք անգամ Գերմանացիք փորձեցին Ֆրանս. դիրքերուն մէջ մտնել, ուր գնդացիրի եւ հրետանիի կրակին ջարդուեցան։ Ի վերջոյ Ֆրանսացւոց երկաթեայ ցանցերուն առջեւ կասեցուեցան։ Թշնամւոյն Ժիվանշիի անտառին դէմ մղած յարձակումները նոյնպէս ետ մղուեցան։ Ռ.

Արեւելեան ճակատին

Բեթրոկրատ, 21.— Ռուս Աւստրօ-Գերման կեդրոնին դէմ հիանալի գործողութիւն մը կատարեցին։ Զեկոյց մը կ'իմացնէ թէ տիրացան (?) Պառանօվիչի հար.-արեւել. կողմի դիրքերուն, որ Պրէսթ-Լիթօվսքի եւ Մինսքի միջեւ երկաթուղւոյ միացման ամենակարեւոր կէտն է։ Ասկէ զատ նոյն օրուան ընթացքին գերի բռնեցին 85 սպայ եւ 3552 զինուոր. Նաեւ գրաւեցին թնդանօթ մը եւ 10 գնդացիր։ Ռ.

Բեթրոկրատ, 21 (Պաշտօն.) — Գերմանական յարձակումները ետ մղեցին Տվինսք-Նովօ-Ալէքսանտրովսքի պողոտային վրայ, Մուրմիզքի եւ Սովիեզօրիա գիւղերուն մէջ։ Սթիրի ձախ եզերքին վրայ նահանջող թշնամին հալածեցին։ Մուլվեծիկիի ագարակը գրաւեցին, գերիներ եւ գնդացիրներ առին։ Հ.

ԽՆԱՅՈՂԱԿԱՆ Տպարան
Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
Imp. Economique, Alex.

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Հոկտեմբեր 1915

		Բացում	Փակում
ԲԱՄՊԱԿ			
	Նոյ.	18 11]16	18 13]32
	Յունուար	19 1]16	18 25]32
	Մարտ	19 3]8	19 20]32
	Նոյ.(1916)	18 5]16	18 7]32
ԲԱՄՊԱԿԻ ՀՈՒՆՏ			
	(3 ամիս)	103 10]40	103 10]40
	(2 ամիս)	105 30]40	105 30]40

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Դրէտի Ֆօնսիէ 1886	Ֆր.	287.—
» » 1903	»	233.—
» » 1911	»	245.—
Ռումէլի Երկաթուղի	»	133.—
Բանամա	»	91.50